

Зміст

<i>Передмова</i>	Найбрутальніша 13-річна дівчинка у світі	7
<i>Вступ</i>	Грабіжники банку і рибка	13

ЧАСТИНА ПЕРША ЗАЛІЗОБЕТОННІ СТРУКТУРИ

1	Структура перша. Урок ампутації	21
2	Структура друга. О дивний пубертат	24
3	Структура третя. Скажений Дядько Джек	33
4	Структура четверта. Підлітковий мозок... нецілий горіх	39
5	Структура п'ята. Зброя масового розхитування	54
6	Структура шоста. Танк — це завжди танк	64
7	Структура сьома. Хлопці-підлітки та розквіт неандертальців	67
8	Структура восьма. Стервозна фізика дівчачого всесвіту	83
9	Структура дев'ята. Системне мислення — коліщата в коліщатах коліщат	93
10	Структура десята. Залізобетонні структури: вибране	97

ЧАСТИНА ДРУГА БАЗОВІ ПРИНЦИПИ

11	Чому стільки галасу довкола принципів?	103
12	Базові принципи	109
13	Як використовувати принципи. Патрик і галас	127

ЧАСТИНА ТРЕТЯ

ПРОСТІ ПЛАНИ

14	Прості плани, цвинтарі слонів і три корисні запитання	135
15	Інструменти	147
16	Слово на літеру «п»	157
17	Драбина неминучої долі	166
18	Спростуємо планування вечірок	174
19	Якщо вони вас ненавидять, бомбардуйте нишком	178

ЧАСТИНА ЧЕТВЕРТА

ЗВОДИМО ВСЕ ДОКУПИ

20	Ви психотерапевт своєї сім'ї	185
21	Прірва (безодня!) між поколіннями. Підліткова культура, покоління відмінності, батьківські страхи	188
22	Злюкоград. Злі хлопчачи, мами й сини, нестача спілкування	196
23	Дівчинка, яка хотіла ворожити на таро. Злі дівчата, шкільні проблеми, недоречні жарти, суперечливі бажання	205
24	Містер Нездаль. Ліниві діти, розгубленість, наркотики	214
25	Сучинці. Розлючені дівчата, грубість, безпорадні батьки, розгубленість	224
26	Тім-біда. Знесений дах, проблеми з поліцією, погрози, серйозний конфлікт удома	233
27	Депресія, суїцид і порізи папером. Депресія, суїцидальні думки, самоушкодження	249
28	Тобі й плем'я волохатих жінок. Злі хлопчачи, матері-одиначки, непослух, жорстка позиція	260
29	Зводимо все до купи: покрокова інструкція	270

ЧАСТИНА П'ЯТА

КІНЕЦЬ СВІТУ

30	Принципи й попкори	277
----	--------------------	-----

Найбрутальніша 13-річна дівчинка у світі

Коли я увійшов до кабінету, вона навіть не підвела очей — лише смикала нитку, що стирчала з крісла. Уранці та нитка ще трималася пришитю, але зараз було очевидно — вона стирчить. Ця дівчинка вміла показати світові, що так, як вона захоче — це найкращий варіант розвитку подій, точніше, *єдиний*. Якщо вона вирішила, що нитка має стирчати, значить, вона має стирчати. А якщо вам бракує розуму погодитися, вона діставатиме вас, доки ви пристанете на її варіант.

У мій кабінет дівчинка прийшла через звинувачення у побитті за обтяжливих обставин. На автостоянці супермаркету вона підійшла до старшої жінки та наказала їй вийти з машини. Жінка відмовилася, тож дівчинка витягла її з авто, скрутила та почала гамселити.

Як мило.

Що дивно, у поліційному рапорті було сказано, що коли все відбувалося — скручування та побиття, — до них підійшов охоронець і запитав жіночку, чи знає вона юну панну. У паузах між ударами старша леді повідомила, що ні, не знає. Охоронцю ще рости й рости до Шерлока Голмса.

Тож панночку арештували та кинули в камеру, а потім передали місцевим соціальним працівникам. Кілька днів на тиждень я приходив в офіс після обіду на зустрічі з дітьми та їхніми батьками, і цей згусточок радості потрапив до мого списку. Коли я запитав соціальних працівників, що з нею робити, вони

лише низзали плечима. Що ж. Ця мала здатна витиснути знизування навіть з найнезворушніших плечей.

Отже, я заходжу в кабінет і, мушу зізнатися, знемагаю від цікавості. Такі діти провокують у мені допитливість, бо я хочу знати, чим вони схожі. Я одразу помітив, що юна істота біситься, — не лише з того, як уміло вона працювала з меблевою оббивкою, а й із темно-сірих грозових хмар, що висіли над її головою. Дівчинка так казилася, що мала власні метеорологічні умови. Літакам не рекомендовано залітати на її територію через турбулентність.

На ній були вигорілі потерті джинси низької посадки, модні серед підлітків, і чорний худі адідас. На ногах — яскраво-червоні кросівки. Я спіймав себе на думці, що з якогось дива згадав про клоуна Красті.

Я сів навпроти, і вона зробила типову для підлітків міну — «я тебе не бачу» — коли ми обоє знаємо, що вона мене бачить, але хоче дати зрозуміти, що я не достойний і поруху її зіниць. Так ми сиділи з хвилину, і я фізично відчував хвилі ворожості. Вона була мов злющий рій бджіл, чомусь схожий на 13-річну дівчинку.

По кількох хвилинах мовчанки — я дозволив їм тривати достатньо довго, щоб вона зрозуміла, що мені норм, — я розтулив рота:

— То як...

І тут *бдзинь!* Вона підіймає погляд — а там чиста лють.

У джунглях Південної Америки живе маленька жовта жабка *Phyllobates terribilis*, або листолаз жахливий. Виділення її шкіри такі отруйні, що однією особиною можна вбити сімох людей. Діти та собаки вмирали після того, як пили з водойми, куди ця жаба зловмисно занурила одненьку перетинчасту лапку.

У ту мить її очі були як та жаба.

— *Іди в сраку, чувак*, — харкнула вона на мене. — Я з *тобою* не розмовлятиму. Ти найбридкіший мужик у всьому сраному світі.

Гм.

Завдяки серйозній психологічній підготовці я спромігся одразу збагнути те, що мирне населення (непсихологи, як оце ви)

могло прогавити: дівчинці я не сподобався. Я знав: вона розраховує, що вибила мене із сідла і я вибіжу з кабінету в сльозах. А от вона мені одразу сподобалася. Як не імпонувати людині, спроможній на таку грубість ще до того, як ти вимовиш бодай слово. Dorosлі люблять іноді погрубіянити, але мало кому це вдається аж так жовчно. Якби та мала була ще прямолінійніша, вона вистрелила б у мене.

Певна річ, мене її випадки не образили і не збентежили. По-перше, я маю низку залізобетонних структур, які допомагають мені тлумачити підліткову грубість. Про них ми поговоримо пізніше. По-друге, якось я засидівся в мережі та дізнався, що у світі є щонайменше троє людей, огидніших за мене: якийсь мужик у Східній Європі, бридкий фермер із Кентакі та жінка з Бристоля, здатна налякати навіть сліпу людину. Якби мала назвала мене четвертим за огидністю чуваком у світі, я бодай моргнув би, але вона цього не зробила. Сказала, що я *найогидніший*, і це було її великою помилкою. Не підготувалася.

Добру частину останніх двадцяти років я провів у роботі з найрізноманітнішими підлітками. За цей час як мене тільки не називали. З мене глумилися найкращі. Я бачив такі глибокі закочування очей, що вистачило б облетіти земну кулю. Так я засвоїв кілька лайфхаків цієї гри. І хай оця була найбрутальнішою 13-річною дівчинкою з усіх, кого я знаю, — ба навіть найбрутальнішою у світі, — я з таким уже стикався.

Тому я не розплакався і не вибіг з кабінету. А лише нахилився вперед, сидючи у кріслі, й усміхнувся.

— А знаєш, — сказав я, — дуже кумедно, що ти про це заговорила. Бо я колись був казково красивим чоловіком, але щось із того не було жодної користі. Тож я звернувся до свого друга, пластичного хірурга...

Я ще трохи посунувся вперед.

— ...і попросив його мене підписувати. Як бачиш, — сказав я, показуючи на своє обличчя та дурнуватو всміхаючись, — йому це капець як вдалося.

Дві наступні події сталися дуже швидко.

Перша — вона розсміялася.

Друга — вона враз збісилася ще більше через те, що розсміялася.

Ідеально.

Чи варто й казати, що я ще сильніше надумав змусити її знову розсміятися.

Багатьом це важко зрозуміти, але мені дуже подобається працювати з нахабними підлітками. Люблю їхню дивну поведінку, анархістські погляди й уміння перетворити навіть найзрозуміліші питання на таку баламуть, як у Новому Орлеані після урагану. Понад усе я люблю брутальних, спантеличених і складних дітей.

У підлітках фантастично те, що вони здебільшого ще не освоїли дорослу навичку посилати когось на три букви тисячею різноманітних непрямих способів. Вони просто розтуляють рота і кажуть «та пішов ти», що економить час і сили на вгадування.

Ще один позитив роботи з підлітками в тому, що я можу лаятися досхочу, а це весело. Я люблю і завжди любив сипати матюками, а тепер мені за це ще й платять. Навіть найупертіших і найрішучіших малих можна перемогти досконало відточеними «до сраки те» і «до сраки се». Я не зміг би працювати в корпоративному світі, де до сраки треба вміти посилати вишукано. Бо я люблю робити це старим добрим способом: так, щоб усім було зрозуміло.

Може, якраз оце задоволення від спілкування зі складними, грубими та брутальними дітьми зробило мене трохи спеціалістом у цій сфері. Я вже багато років працюю з підлітками з найдальшого кінця шкали. Правду кажучи, ця радість трохи дивна. З деякими дітьми (і їхніми рідними) ви познайомитеся на сторінках цієї книжки, але будуть на них і цілком нормальні малі: від озброєних підлітків-грабіжників до нервових відмінників. Поговоримо про лінивих дітей, злих дітей, грубих дітей, страшних дітей, сумних дітей і просто поганих дітей. Вони всі тут є.

Спілкування з підлітками можна звести до застосування кількох базових принципів. На їхньому боці — молодість і енергія. На нашому — вік і досвід. У цій книжці я запропоную вам усе, що я дізнався за роки роботи з такими дітьми, як оця панночка.